ročník 2008 číslo 2

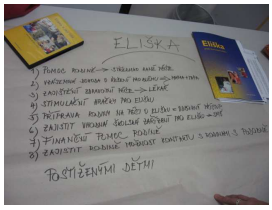
AKČNÍ POLE SOCIÁLNÍ PRÁCE

Časopis věnovaný aktuálním otázkám v sociální oblasti

OBSAH:

Úvod	1
ŠIŠKOVÁ , K. *Hodnoty a etika v sociální práci*	2
ŠIŠKOVÁ , K. *Sociální práce po roce 1989*	4
KŘEPSKÝ, D. *Kde má končit práce s biologickou rodinou?*	5
KŘEPSKÝ, D. *Nepodceňujte pedagogické vzdělání v práci sociálního pracovníka*	8
KŘEPSKÝ, D. *Kritika ombudsmana nebyla v případě dětských domovů na místě*	10
KŘEPSKÝ, D. *Dětské domovy a jejich vina na neúspěšném zapojení dětí do samostatného života*	15

Akční pole sociální práce

Vážení čtenáři, velmi si vážíme vaší přízně.

Předkládáme vám v pořadí již šesté číslo časopisu AKČNÍ POLE SOCIÁLNÍ PRÁCE, který vznikl jako reakce na potřebu informovat o aktuálním dění ve sféře pomáhajících profesí.

V tomto čísle vám opět přinášíme zajímavé články partnerů projektu „Akční pole sociální práce – východisko i cíl studia oboru".

Časopis vznikl díky podpoře ESF a MŠMT ČR. Vychází nepravidelně a pouze v elektronické podobě na stránkách:
<http://apsp.upol.cz/download.php>

Budeme i nadále rádi pokud se společně s námi budete podílet na obsahové stránce našeho časopisu. Vyzýváme proto odborníky, ale také studenty bakalářských, magisterských a doktorských studijních programů, aby v tomto časopise prezentovali své práce, názory a myšlenky. Chtěli bychom však požádat vás všechny, tedy všechny čtenáře, aby jakékoli podněty či připomínky k obohacení či zlepšení formální či obsahové stránky časopisu zasílali na kontaktní adresu: apsp@seznam.cz. Přejeme vám příjemný a pohodový předvánoční a těšíme s opět na setkání s vámi na stránkách dalšího čísla časopisu.

Za redakční tým

Vladimíra Kocourková

Hodnoty a etika v sociální práci

Kamila Šišková

Žijeme v době, jež bývá označována jako doba postmoderní, či jako první globální revoluce. Mezi charakteristickými rysy lze vedle vystupňovaného konzumu a stále zřetelnějšího odcizení v mezilidských vztazích uvést též etický relativismus[1].

Můžeme se proto setkat s nezodpovědností nejen na nejrůznějších místech, ale i při výkonu profesí, kde je to nežádoucí. To se nám může projevit i do činnosti označované jako pomáhající profese. Za pomáhající profese přitom považujeme ta povolání, jejichž obsahem je spíše poslání než pouhý výkon povolání. Mám na mysli práci s lidmi, přesněji řečeno, službu lidem, jež byla v naší kultuře chápána především jako služba bližnímu. Konkrétně se to dotýká profesí v sociální oblasti, dále ve zdravotnictví a ve školství.

V pomáhajících profesích jsou hodnoty důležité z více důvodů. Určují povahu práce i povahu vztahu mezi pracovníkem a klientem, kolegy i širší společností. Obecně lze hodnoty definovat jako vše co člověk považuje za významné a důležité, čeho si člověk váží, co ovlivňuje výběr vhodných způsobů (prostředků) a cílů jeho jednání. Hodnota je „význam (chápaný jako důležitost)připisovaný věcem (v širokém slova smyslu), ať už z lidského nebo nějakého obecnějšího hlediska. Tento význam je přitom považován za relevantní pro naše rozhodování v okamžicích volby“.

Základním hodnotovým konceptem relevantním pro pracovníky v pomáhajících profesích je respekt ke klientovi. Od něj se odvíjí další profesní hodnoty, jako je např. individuální přístup, akceptace klienta, sebeurčení klienta, dodržování diskrétnosti.

[1] Etický relativismus obhajuje tezi, podle níž není nic jednoduše morálně dobré nebo morálně špatné, nýbrž, že vše je morálně správné pouze pro osobu, společnost, morální tradici, epochu nebo nějaký étos, popírá pravdivost morálních výpovědí, existenci morálních soudů, které by mohly být vůči komukoliv obhajovány.

Etické uvědomění je nutnou součástí odborné praxe sociálních pracovníků. Schopnost a oddanost etickému jednání je základním aspektem kvality služby nabízené uživatelům služeb sociální práce.[2]

Etický kodex sociálních pracovníků v ČR

Součástí specifické profesní přípravy adeptů pomáhajících profesí je tak vedle stanoveného penza vědomostí a dovedností, zahrnující např. výcvik v sociální komunikaci s klientem, různé metody psychoterapie, také etika, jakožto věda zabývající se (v obecném slova smyslu) mravním jednáním v lidském společenství. Z našeho pohledu je však především důležitá tzv. profesní etika, jež aplikuje obecné etické principy na konkrétní profesní činnost. Určitým shrnutím základních etických principů pro výkon daného povolání je právě profesní etický kodex, jehož znalost při výkonu dané profese zcela přirozeně očekáváme.

Etické kodexy sociálních pracovníků vydávají profesní asociace. V české republice vznikla společnost sociálních pracovníků v roce 1990 a etický kodex vydala v roce 1995.
Mezinárodní federace sociálních pracovníků byla ustavena v roce 1956 v Mnichově.

Etický kodex sociálních pracovníků ČR[3] vyjadřuje respekt ke klientům a jejich sebeurčení především tím, že staví na hodnotách lidských práv (bod 1.1), jedinečnosti člověka (1.2), potřebě seberealizace klienta (1.3), vedení klienta k vlastní odpovědnosti (2.1.1), hledání možností jak klienta zapojit do řešení problému (2.1.1), apod. Kodex obsahuje základní hodnoty profese. Dává tak veřejnosti najevo, že pro sociální pracovníky jsou etické implikace při práci s těmi, kterým slouží, důležité. Veřejnost ale i zájemci o sociální práci si tak ozřejmí poslání profese i to, jak pracovníci chápou sami sebe. Co však v kodexu nenajdou, je vedení ve specificky problematických situacích, kde se detaily liší případ od případu.

[2] Nečasová, M. Respekt ke klientům na praktickém příkladě. *Sociální práce,* 2004/4, s. 39-40.
[3] URL http://sspcr.unas.cz [cit.2007-05-7]

Kodex nemůže být přesnou kuchařkou, podle níž by sociální pracovník bezmyšlenkovitě jednal – neměl by prostor pro vlastní úsudek a rozhodování a etická dimenze by se z jeho jednání nutně vytratila.[4]

Sociální práce po roce 1989

Kamila Šišková

Mezi první sociální problémy, které přinášela změněná společenská situace, patřily neskrývaná prostituce, potřeba začlenění tisíců vězňů propuštěných po amnestii z výkonu trestu, bezdomovectví a migrace uprchlíků přes naše území na Západ. Vyvstávala potřeba pomoci ženám, které k nám byly zavlečeny a zneužívány sexuálním průmyslem, obětem násilí, zneužívaným a zanedbávaným dětem, drogově závislým,lidem závislým na hracích automatech, ale i repartiovaným menšinám českého obyvatelstva.

Hlavními inovačními trendy byly v devadesátých letech snaha o deinstitucionalizaci sociálních služeb, tj. vytváření alternativ k tradiční, většinou ústavní péči, a masivní nástup nestátních organizací (církevních i necírkevních) do sociální péče. Novinkou byly i neprofesionální sociální služby poskytované dobrovolníky. Po roce 1989 vznikly tisíce nevládních organizací, které se zaměřují na sociální a zdravotní problémy a vytvářejí alternativy k tradičním formám sociální práce. Pracují v nich sociální pracovníci, mnozí hned po ukončení studia, někdy i absolventi středních škol z doby před rokem 1989. Mezi státním a nestátním sektorem sociálních služeb vzniklo na počátku devadesátých let pochopitelné napětí, které se postupně zmírňuje, jak se nově vzniklé organizace jasněji profilují a přesvědčují o nutnosti kooperace.

[4] Matoušek, O. *Metody a řízení sociální práce.* Praha: Portál, 2003, s. 41-2.

Zcela novou oblastí sociální péče se staly tzv. alternativní tresty a alternativní postupy trestního řízení. Soudy začaly zřizovat funkci tzv. probačních pracovníků, jimž jsou směřovány úkony související s návrhem těchto postupů a kontrolou jejich realizace.

Zvýšená kriminalita, ale i jiné znepokojující sociální jevy, které provázejí každé období sociální anomie, vyvolávají i nutnost hledat nové přístupy v sociální práci.

Zájmy profesionálů v ČR hájí Společnost sociálních pracovníků a Komora sociálních pracovníků. V sociální oblasti působí i řada organizací sdružujících instituce stejného typu (např. Asociace linek důvěry, Asociace občanských poraden, atd.) nebo sdružujících jejich představitele (např. Asociace ředitelů domovů důchodců). Tyto společnosti formulovaly pro svou činnost pracovní pravidla a v současnosti se staly partnery státní správy při tvorbě zákonů, celostátně platných standardů sociální práce a pravidel akreditace sociálních služeb.

Akční pole sociální práce

Kde má končit práce s biologickou rodinou?

Mgr. Dalibor Křepský

Ze všech stran můžeme nyní slýchat, jak je důležitá práce s biologickou rodinou, i když nastávají velmi výrazné problémy ve výchově dětí. V žádném případě nechci polemizovat s těmito názory. Vždyť kdo jiný by se měl o své děti starat než vlastní, tj. biologická rodina? Chci se jen podělit o zkušenosti, které jsem získal po dvacet let, kdy pracuji v dětském domově.

Jako první a hodně důležitý problém vidím v tom, že sociální pracovníci v terénu nepracují téměř nijak s problémovou rodinou. Zřejmě k tomu nemají podmínky. Nejsem kompetentní hodnotit jejich práci, ale vím, že v civilizovaných zemích je počet problémových rodin na jednoho terénního pracovníka mezi 30 až 70. Pokud se nemýlím, počet živých spisů

(tzn. klientů, kteří potřebují stálou a souvislou péči v terénu) se pohybuje u nás od 100 až do 250. Přitom jsou rodiny, které by potřebovaly kontakt s terénním pracovníkem i několikrát do týdne. Běhá mi mráz po zádech z toho, kolik peněz se rozplyne z nejrůznějších projektů v počítače, notebooky, pronájmy, cestovné. Miliony? Miliardy? Na práci s rodiči, kteří se neumí starat o své děti, však peníze nejsou! Hrůza!

Druhý problém vidím v tom, že nějak zapomínáme na dělení problémových rodin ve vztahu k péči o děti – na ty, co se nechtějí starat, ty, co nemohou a ty, co to neumí. Podle mého názoru necháváme často velmi velký prostor rodičů, kteří se nechtějí o své děti starat. Do poslední chvíle jim ustupujeme, do poslední chvíle jim děláme pomyšlení. Nebereme v úvahu, že jejich dětem ujíždí vlak – budou mít nedůstojné dětství, nebudou mít vzdělání a nebudou mít sociální zázemí v dospělosti. Před světem a zvláště EU však budeme mít daleko lepší kredit – budeme mít méně dětí v ústavní péči. Děti z těchto rodin často nechodí řádně do školy, nemohou se pak věnovat studiu, nemají možnost rozvíjet talent, jsou často vyčleňovány z kolektivů vrstevníků. Práva rodičů hájíme – a co práva dětí?

Kde tedy má končit práce s biologickou rodinou? Jak dlouho má mít biologická rodina na to, aby začala plnit řádně své funkce, zvláště vůči svým dětem?

Ze zkušenosti vím, že malé procento biologických rodičů se začne o děti řádně starat. Děti pak končí v ústavech, většinou natolik poznamenané, že se nedostanou do náhradních rodin.

Konkrétní případ I:

Nad rodinou, která měla postupně 8 dětí, z nichž 5 bylo v náhradních rodinách, byl dohled OSPOD od r. 1983 !!! Poslední dvě dcery se dostaly do diagnostického ústavu v 16, resp. 15 letech. Důvod? Nechodily do školy cca 4 měsíce, měly velké výchovné problémy, osobnostně byly tak narušeny, že nemohly ani do běžného dětského domova. Skončily ve výchovném ústavu.

Tak si představujeme podporu biologických rodin. Toto chceme? Nakonec ještě uslyšíme z úst ministrů vnitra a práce a sociálních věcí, že právě proto, že byly ony dívky v ústavní péči, páchaly trestnou činnost. Ústav nebyl navíc schopen je připravit na samostatný život, nezapadly do společnosti.

Konkrétní případ II:

V rodině bylo 6 dětí, nejstarší bylo 15 let, nejmladšímu 6 let. Nejstarší tři sourozenci utekli z domu, poněvadž se doma nedalo žít – děti neměly co jíst, doma byl nepořádek, zápach, alkoholismus obou rodičů. OSPOD a soud ponechal tři menší děti v péči rodičů. Důvod? Aby měli rodiče motiv k nápravě. Jak to bylo dál, snad nemusím ani psát. Po dvou letech mladší děti skončily rovněž v ústavní péči. Mezitím si matka pořídila miminko, které dala k adopci. To nedávno opět zopakovala. Tři menší děti, pokud by se dostaly do domova hned, mohly být v náhradní rodině. V době, kdy jim už bylo 12,11 a 8 let se to již nepodařilo.

Dnes rodiče už vůbec nejezdí, nepíší, děti tam nechtějí. Co bude dál?

Takový průběh jsme očekávali. Jen na naše slova nikdo nedal.

Konkrétní případ III:

Dívenka ve věku 7 let k nám byla umístěna z rodiny, kde oba rodiče požívali nadměrně alkohol, partner matky byl navíc agresor, který bil matku i onu dívku. Matka zpočátku jezdila za dcerou, hovořila o tom, že se odstěhuje od druha. Místo slibů začala pít i matka. Pořídila si navíc s druhem dítě. V té době bylo jasné, že to nemůže dobře dopadnout. Avizovali jsme budoucí problémy. Dívka občas zajela domů. Nebyla však vítána. V té době odmítla jít do náhradní rodiny, do které již pravidelně jezdila. Druh matky přišel kvůli alkoholu nakonec o práci i bydlení. Výsledek? Starší dceru jsme vychovali a zařadili do společnosti. Mladší dcera k nám byla umístěna nedávno. Matka s otcem jsou bezdomovci, degradované osobnosti závislé na alkoholu.

Opět případ, kdy bylo naprosto zbytečné držet děti v rodině alkoholiků bez vůle po nápravě. Mladší dcera mohla být dávno jako malá umístěna v NRP.

Pokud máte pocit, že je to jen pár ojedinělých případů, tak jste na velkém omylu. Mohu jmenovat další případy – stejně otřesné.

Budeme i nadále hlásat spolu s „odborníky“ – „Lepší špatná rodina než ústav“, „Biologická rodina má právo….“ apod.? Nevím, jak vy. Já ne!

informace o autorovi:

Mgr. Dalibor Křepský je ředitelem Dětského domova a Školní jídelny v Olomouc, U sportovní haly 1.

Nepodceňujte pedagogické vzdělání v práci sociálního pracovníka

Mgr. Dalibor Křepský

Vážení studenti!

Při workshopech i exkurzích , které jsme s kolegy připravili pro vás v rámci projektu, vám a vašim spolužákům kladu otázku a zjišťuji, jaké práci se v budoucnu chcete věnovat. Na vybranou máte pět možností:

a) pedagogické práci ve škole nebo školském zařízení (školy, dětské domovy, výchovné ústavy apod.),
b) pedagogické práci v sociálním zařízení (ÚSP, domovy důchodců apod.),
c) sociální práci ve školách nebo školských zařízeních,
d) sociální práci v sociální oblasti,
e) jiné sociální práci.

Značná většina z vás udává možnost c) a d), malé množství z vás udává možnost b), mizivé procento pak možnost a). Pár jedinců není rozhodnuto a udává možnost i za e).

Možná je to tím, že jsem absolventem pedagogické fakulty UP, vždy jsem chtěl pracovat jako pedagog, přání se mi splnilo a s trochou smutku vnímám, že většina z vás se až tak moc pedagogické práci věnovat nechce.

Těm, kteří mají prostudované případové studie, které jsem zpracovával z mé praxe já, chci připomenout, těm, co je ještě nestudovali, chci sdělit, že jen velký naivka si může myslet, že se v práci sociálního pracovníka nesetká s pedagogickou prací. Nejen s ní, ale vzpomene si na základy speciální pedagogiky, psychologie i jiných oborů. V případových studiích to zdůrazňuji a dokládám na konkrétních kasuistikách.

Pokud sociální pracovník není kovaný i v pedagogice a psychologii, nemůže dobře vykonávat svou práci sociálního pracovníka.

U řady z vás mám totiž pocit, že se svým způsobem vyhýbáte této myšlence, že se věnujete spíše té sociální práci a pedagogiku berete jako druhořadou (možná i podvědomě). Pokud se mýlím, pak je to pro nás jen

dobře. Zcela určitě se ale najdou jedinci, kteří svou pracovní budoucnost vnímají právě tak, jak jsem nastínil. Pedagogická fakulta ví moc dobře, proč spojila sociální práci s pedagogikou. I ve světě se to již dávno ví. Proto existují v jiných „sociální pedagogové".

Zkusme si vyjmenovat pár konkrétních pracovních míst v oblasti sociální práce, kde si ukážeme, že bez pedagogiky a psychologie se neobejdete.

a) *Sociální pracovnice na městském úřadu či magistrátu na oddělení OSPOD (orgánu sociálně právní ochrany dětí)* – musí denně jednat s rodiči dětí, měla by získat důvěru rodičů, musí vědět, jak vést rozhovor, znát základy obecné didaktiky, pedagogické postupy, bude navštěvovat děti v ústavech, bude s nimi vést rozhovor, musí mít jejich důvěru, musí umět předvídat, musí vědět o specifikách práce se zdravotně postiženými, poněvadž řada klientů bude patřit do této skupiny lidí, atd.
b) *Sociální pracovnice ve školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy* – přichází do styku s dětmi denně, musí rovněž vědět, jak s dětmi jednat, jak jim radit, mít jejich důvěru, jednat s rodiči, někdy i ve vypjatých situacích, spolupracovat s nimi, oznamovat jim i nepříjemné věci, bude jim muset radit, tzn. učit je apod.
c) *Sociální pracovnice v domově důchodců nebo ÚSP* – je na tom velmi podobně. Ke klientům se přidávají jejich zákonní zástupci, se kterými musí řešit řadu problémů. Zde musí být znalá i pedagogiky a psychologie v práci se seniory, která má velká specifika.
d) *Sociální pracovník v terénu (streetworker, pečovatel apod.)* – opět musí mít poznatky ze speciální pedagogiky a psychologie.

Mohli bychom asi pokračovat a hledat další formy zaměstnání sociálního pracovníka. Garantuji vám, že ve všech bychom zjistili, že ta pedagogika psychologie je nutná.

Je velká škoda, že sociální pracovník odchází ze svého místa, protože ho práce možná nebaví, nestačí na ni, nepřináší mu uspokojení. Zcela jistě je to alespoň v některých případech tím, že podcenil pedagogicko

psychologickou přípravu na své povolání. Možná ani neumí odhalit, co mu vadí. Je to stejné, jak když si např. výborný biolog myslí, že bude výborným učitelem biologie. Ta biologie nestačí.

Závěrem bych vás chtěl poprosit, abyste nevynechali žádnou z možností se setkávat s pedagogikou a psychologií. Ve všech formách – kurzech, seminářích, výuce apod. Ať už to bude v rámci studia nebo při praxi v dalším vzdělávání. Buďte si vědomi toho, že vzdělání určitě nekončí vysokoškolským diplomem. Pracovníci v našem domově se vzdělávají celou svou pedagogickou praxi.

V praxi potřebujeme komplexně vzdělané lidi. Pro takové budou vždy dveře k zaměstnání otevřené. Ve svém profesním růstu nezatracujte „neatraktivní místa“. I tato zkušenost se vám pozitivně vrátí. Věřte mi, vím co říkám.

Těšíme se na vás a držíme vám palce.

Mgr. Dalibor Křepský, ředitel Dětského domova v Olomouci

informace o autorovi:
Mgr. Dalibor Křepský je ředitelem Dětského domova a Školní jídelny v Olomouc, U sportovní haly 1.

Akční pole sociální práce

Kritika ombudsmana nebyla v případě dětských domovů na místě

Mgr. Dalibor Křepský

Vážení studenti, nevím kolik z vás se mělo možnost seznámit se s materiálem, který nese název:

Veřejný ochránce práv, Stanoviska 2, Rodina a dítě

Materiál byl zpracován JUDr. Otakarem Motejlem, Mgr. Ivou Černou, Mgr. Klárou Panovskou a Mgr. Petrou Matyášovou. Vydala ho Kancelář veřejného ochránce práv k zajištění zákonné povinnosti veřejného ochránce práv soustavně seznamovat veřejnost se svou činností a s poznatky, které z ní vyplynuly. Rok vydání 2007, tisk a distribuci zajišťovala firma ASPI, a.s., Praha. Tento materiál je veřejně přístupný i na internetových stránkách Kanceláře ombudsmana.

Ombudsman v kapitole Ústavní výchova a ochranná výchova upozorňuje na nedostatky, které zjistil při svých kontrolách ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Ve všech bodech, ve kterých kritizuje nedostatky, se s ním musíme shodnout ve správnosti názorů. Jen neřekl veřejnosti, kde čerpal ony špatné zkušenosti. Nám to řekl na semináři Federace dětských domovů ČR, který se konal v listopadu 2007 v Olomouci. Ve třech zařízeních pro výkon ochranné výchovy (výchovných ústavech), z toho jednom zařízení pro děti a mládež s extrémními poruchami chování. Jak už bývá u nás zvykem, tyto zkušenosti úředníci zobecnili, takže výsledkem je, že v dětských domovech se dějí dále popisovaná bezpráví na dětech. Veřejnost je tak matena. Běhá mi mráz po zádech, co si myslí laik, když si takovou zprávu přečte.

Ve zprávě se dočteme, že biologickým rodinám bráníme v plnění poslední funkce, které je při vytvoření adekvátního prostoru schopna. Pravidla v našem domově jsou jasná:

- Rodiče mohou navštívit dítě kdykoliv. Pokud se ohlásí předem, garantujeme mu, že bude dítě v domově.
- Podporujeme návštěvy dětí u rodičů. Až na výjimky (v našem případě asi 3 za 15 let) ctíme doporučující stanovisko sociální pracovnice OSPOD z místa bydliště.
- Při návštěvě rodiče mohou za dětmi i na pokoj, mohou jít s dětmi kdykoliv ven.
- S mnoha rodiči konzultujeme školní prospěch dítěte, výchovné problémy, školní úspěšnost, zapojení do zájmových aktivit apod.
- Střední školy pokládáme za samozřejmé vybírat s rodiči, rovněž tak řešit odklad školní docházky, event. změnu školy.

- Každý rodič od nás dostává letáček, kde jsou zachycena základní pravidla spolupráce, jsou tam uvedena práva i povinnosti rodičů a ředitele DD.
- Za samozřejmé považujeme odesílání pošty dětí rodinným příslušníkům na náklady domova.
- Děti mohou telefonovat rodičům z DD i na mobily na náklady DD (v tomto případě regulujeme únosnou délku hovoru).

Dalším kritizovaným momentem je údajné nahrazování rodiny v DD, suplování funkcí rodiny apod., užívání terminologie „rodina“, „rodinka“ v DD apod. Je možné, že v některých domovech se o to snaží. My ale víme, že je to téměř nemožné. Každopádně to není správné a my to neděláme. Dětem bychom dělali zmatek v hlavě. Vždyť úkolem ústavní péče je:

1. vrátit dítě do své biologické rodiny,
2. pokud to nejde, najít mu náhradní rodinu,
3. pokud nejde ani to, vychovat z něho člověka, který bezkonfliktně zapadne do společnosti.

O vytváření nové rodiny, nahrazování apod. se podle mého názoru nedočtete v žádné z koncepcí práce dětských domovů.

Právem ombudsman kritizuje bodovací systémy, žebříčky, pořadí apod. mezi dětmi. Toto možná bylo praktikováno v dětských domovech před deseti a více lety. Je to dávná minulost a ČŠI již dávno kontroluje případné porušování nastavených zásad.

V DD se pracuje s dětmi výhradně individuálně, každé dítě má svůj program rozvoje osobnosti.

Opatření ve výchově jsou jasně dána zákonem 109/2002 Sb. a nepřichází v úvahu, že je dítěti ukládáno opatření jiné. I když o vhodnosti zákonem daných opatření by se dalo dlouze polemizovat. Ale v žádném případě v dětských domovech netrestáme děti např. za špatný prospěch tím, že nesmí jet domů, nebo že domů může jet až po nasbírání určitého množství bodů. Nikdy nejsou používána práva dětí jako výchovná opatření.

Kritizované nerespektování dítěte jako osobnosti se těžko měří a posuzuje. Jsou ale indikátory, které jsou určitými indiciemi, které mohou vypovídat o úrovni respektování osobnosti dítěte. Možná to může být fakt, že 46 dětí chodí v našem DD celkem do 17 škol. O možnosti výběru školy, studijního oboru či typu školy asi nikdo nepochybuje. Rovněž existence samostatného bydlení a chráněného bydlení leccos vypovídá.

Těžko měřitelné jsou samozřejmě rozhovory s dětmi, užívané argumenty, vyžadování kritizované tupé poslušnosti, bezmyšlenkové podřizování se vůli vychovatelů apod. Snažíme se vše dětem předem vysvětlit, přiblížit jim problém z několika stran pohledu apod. Rozhovory s dětmi v malých skupinkách či individuálně jsou naprostou samozřejmostí. Můžeme se pochlubit tím, že máme svou psycholožku, která je kmenovou pracovnicí DD a která má vysoký odborný a lidský kredit mezi dětmi i mezi ostatními pedagogy.

Nedovedu si představit ještě kvalitnější podporu vzdělávání našich dětí. Po možnosti zvolit si školu mohou využít doučování v cizích jazycích, matematice, chemii a fyzice. Mohou využívat jazykové školy, ale zejména vzdělávacích aktivit, které jim nabízí řada nadací a společností. Ne náhodou máme 9 dětí na maturitních oborech SŠ a jednoho vysokoškoláka.

Nenajdete u nás striktní dodržování denního režimu. Ctíme individuality dětí. Ve volné dny nemáme budíčky, respektujeme u dětí rozdílná časová období na přípravu do školy, volno na kamarády a zájmovou činnost. Děti, které toho jsou schopny, si organizují denní režim víceméně samy.

O neumožňování sociálního kontaktu našim dětem snad nelze uvažovat. Kamarádi k nám chodí denně, a to i na pokoje dětí, do kroužků v DD, dokonce ve dvou případech jsme je vzali i na prázdninovou akci. Děti běžně chodí do rodin kamarádů a spolužáků, setkávají se na hřišti, zájmových útvarech mimo domov (kterých je v Olomouci naprostý dostatek) apod.

Krátkodobé pobyty u rodičů pokládáme za samozřejmost včetně jejich podpory. Jen v případě, že se nám jeví náhradní rodina vhodnější, pracujeme

aktivně na náhradní rodinné péči. Ve třech případech jsme v posledních 10 letech nedoporučovali pobyty dětí u rodičů, kontaktům rodičů s dětmi jsme ale nebránili!

Při diskutabilní možnosti návratu dítěte do své biologické rodiny užíváme ve spolupráci s OSPOD před návrhem na zrušení ústavní výchovy podmíněné propuštění, chcete-li opakovaně prodlužované pobyty dětí v rodině i během školního roku. Rodiče, dítě i OSPOD si může vyzkoušet, jaká asi bude pravděpodobnost dobrého fungování rodiny. Máme s tím velmi dobré zkušenosti.

Kamerový systém nikdy v DD nebyl, není a nebude. Snižování lidské důstojnosti kontrolami při hygieně dětí, osobních prohlídkách apod. nepřichází v úvahu. Porušování listovního tajemství jsme se nikdy nedopustili.

Děti přesně ví, kam a jak si můžou stěžovat. Na veřejné nástěnce mají telefonní čísla na své sociální pracovnice OSPOD, na Kancelář veřejného ochránce práv, státního zástupce, Českou školní inspekci a Linku bezpečí.

Izolace dítěte z jakéhokoliv důvodu – při příjmu do DD, nemoci, kázeňských problémech apod. nebyla nikdy v DD praktikována.

Zákonní zástupci dětí jsou vždy informování o lékařských zákrocích, hospitalizacích a skutečnostech, které mají závažnější charakter. Nikdy nejsou obcházena práva zákonných zástupců, a to ani v případech, kdy sehnat je je velmi složité. Výjimku tvoří akutní záležitosti, kdy hrozí nebezpečí z prodlení.

Na závěr musím konstatovat, že dodržování všech práv a zásad, o kterých byla řeč, nelze v zařízeních, kde žijí děti a mládež s vážnými či extrémními poruchami chování. Možná mé tvrzení vyvolá nevoli mezi laickou i odbornou veřejností, ale dodržování všech práv a svobod by ani nebylo správné. Pokud někdo omezuje práva a svobodu druhých, je naprosto

legitimní, aby byla v některých případech a po určitou dobu i jemu tato práva a svobody upírány. Pokládám to správné a výchovné.

informace o autorovi:
Mgr. Dalibor Křepský je ředitelem Dětského domova a Školní jídelny v Olomouc, U sportovní haly 1.

Dětské domovy a jejich vina na neúspěšném zapojení dětí do samostatného života

Mgr. Dalibor Křepský

V poslední době je často diskutovaná otázka deistitucionalizace dětských domovů, zaměření na práci s biologickou rodinou a větší podpora pěstounů. Zároveň jsou dětské domovy napadány a kritizovány – dnes už prakticky kýmkoliv. Jedno mají tito lidé společného. Buď jsou duševně nemocní, lobují za konkurenční varianty péče (kdy jde především o peníze) nebo problematice nerozumí, ale, jak už je u nás zvykem, do všeho mluví, všude byli nejméně dvakrát, od všeho mají klíče, a proto splňují tu nejvyšší kvalifikaci pro svá tvrzení. Veřejnost je nejen matena, ale už i varována před dětskými domovy. Cílem kritiků je vyděsit lidi dětskými domovy. Domovy tak dostávají nálepku ústavů, ve kterých jsou děti ponižovány, je pošlapávaná jejich důstojnost, jsou frustrovány a nemohou se vyvíjet.

Mám jednu zásadní otázku na veřejnost.: **„Kolik dětí z běžné populace je schopno v 18 letech postavit se na vlastní nohy, odstřihnout se od podpory vlastní rodiny a začít žít samostatný život?“** Připomínám, že máme na mysli stav, kdy dítě odchází s kufrem oblečení a 15.000,- Kč od rodiny. Musí si zajistit práci, bydlení, lékaře, účet v bance, platby za byt atd. atd. – máme asi všichni představu, co vše je potřeba udělat. Vzpomenete si na své osmnácté narozeniny? Já si na ně vzpomínám. A věřte mi, byl jsem

schopen jen hovořit o svých plánech – většinou naivně a nerealisticky. Byl jsem ve třetím ročníku gymnázia, o životě jsem toho věděl pramálo. Přitom rodina fungovala bezchybně, měl jsem s bratrem své povinnosti, pomáhali jsme v domácnosti, rodiče jsou vzdělaní lidé, matka dokonce pedagog. Pokud na svou otázku odpovím za sebe a použiji pustý odhad, pak tipuji 5 %, tedy 5 lidí ze sta by to ustálo. Jen ať se nenecháte splést případy, kdy osmnáctiletý člověk odchází z domu a bydlí s přítelkyní, přítelem nebo samostatně. V mnoha takových případech ovšem rodiče platí podnájem, přispívají nějakou částkou na studia, platí obědy v menze, děti dostávají od rodičů oblečení, dárky, mnohdy jim rodiče spoří apod. Tyto případy jsou něco jiného. Možná i těch odhadovaných 5 procent je hodně optimistických.

Veřejnost je ovšem ministrem vnitra, ministrem práce a sociálních věcí, Fondem ohrožených dětí a někdy i ombudsmanem vyděšena, že dětské domovy nepřipravily dostatečně děti na samostatný život. Jaká že to je troufalost a nehoráznost. V těch domovech snad zaměstnanci nic nedělají, děti nic nenaučí, to je jen samý výlet a sponzorský dar a pořádnou práci vidět není. Oba jmenovaní ministři přislíbili, jak se na to podívají. Už se těšíme.

Pokud jde o to pošlapávání práv dětí a případné ponižování, pak mohu s čistým svědomím říci, že v žádné rodině, kterou znám, nejsou dodržována práva dětí tak jako v dětském domově (alespoň v tom našem). Pro ty, co neznají právní normy, kterými se práce dětských domovů řídí, uvádíme:

a) vnitřní řád DD podléhá schválení místně příslušným dětským diagnostickým ústavům,
b) vnitřní řád DD podléhá pravidelné kontrole ze strany státního zástupce, který co 3 měsíce chodí do domova na kontroly,
c) vnitřní řády jsou zkoumány do posledního slova Českou školní inspekcí,
d) vnitřní řád DD dostává každý z rodičů našich dětí,
e) vnitřní řád DD je veřejně přístupný na chodbě DDŠJ,
f) vnitřní řád je veřejně přístupný na internetových stránkách DDŠJ,
g) pasáže o právech a povinnostech dětí a rodičů z vnitřního řádu jsou dětem přístupné ve srozumitelném jazyku na další nástěnce v DD,
h) děti mají přístupné kontakty (telefonické i mailové) na všechny instituce, na kterých si mohou stěžovat,

i) děti mají přístupný kontakt na svou terénní sociální pracovnici,
j) děti mají možnost každé 3 měsíce hovořit se státním zástupcem bez přítomnosti třetí osoby,
k) děti hovoří každé tři měsíce se svou terénní sociální pracovnicí bez přítomnosti třetí osoby.

S programy rozvoje osobnosti se mohli studenti seznámit při jednom z workshopů, které jsme v rámci projektu připravili. Dětem jsou předávány takové teoretické i praktické informace, které nezná řada dětí v běžných rodinách. Každé dítě, které odešlo z DD bylo minimálně jednou na exkurzi na úřadu práce, Správě nemovitostí, magistrátu města, pracovní agentuře, OSSZ, zdravotní pojišťovně, v bance a mnoha jiných místech a institucích. Na všech místech proběhla praktická cvičení – fiktivní založení účtu, žádost o byt, zprostředkování práce, registrace apod. Pro děti je v domově připraven celý komplex teoretických a praktických činností.

Každé dítě, které projde dětských domovem (a troufám si tvrdit všemi DD), běžně na sebe pralo, žehlilo, uklízelo pokoj a společné prostory, vč. mytí oken a čištění koberců, vařilo, pomáhalo mladším dětem apod.

Pokud výsledkem snažení je klient, který se nezapojí do samostatného života, pak není vina jen na dětských domovech, ale také ve výbavě osobnosti klienta. Jsou totiž klienti, kteří sami sbírají informace o běžných situacích, které je čekají v životě, orientují se v nich, popřípadě se zeptají. Jsou ale také klienti, kteří se všemožně programově brání sběru informací a pokládají všechny aktivity za zbytečné. Někteří se chovají jako ti ministři – všechno přece znají a nic není problém, přitom máločemu, do čeho mluví, rozumí.

Pozor, nesmíme zapomenout na klienty, pro které jsou popisované informace naprosto cizí, nestravitelné a prakticky nemožné. Jejich intelektová a osobnostní výbava prostě džungli samostatného života nezvládá svou kapacitou rozumu, neumí to, je to nad jejich síly. V běžných rodinách o takovéto lidi pečují rodiče do 25 let, možná déle, možná až do smrti. V dětských domovech není málo podobných klientů, to mi věřte.

Až budete číst někde útoky na dětské domovy, vy už budete vědět, že není všechno černo bílé. I na případných praxích v dětských domovech se můžete přesvědčit, že zcela jistě nehlásám lež. Budeme rádi, když vás, jako

studenty pedagogiky budeme mít na naší straně. I vy nakonec můžete v budoucnu měnit „děcáky“ podle svých představ. Budeme se na vás těšit, protože v olomouckém DD dostávali vždy absolventi PdF dostatek prostoru.

informace o autorovi:
Mgr. Dalibor Křepský je ředitelem Dětského domova a Školní jídelny v Olomouc, U sportovní haly 1.

AKČNÍ POLE SOCIÁLNÍ PRÁCE
Časopis věnovaný aktuálních otázkám v sociální oblasti
Redakce: Mgr. Jana Vašťaktová, Ph.D. doc. PhDr. Helena Grecmanová, Ph.D.; Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.; PhDr. Vladimíra Kocourková, Ph.D., Mgr. Pavla Vyhnálková a Mgr. Jitka Šlímová **Forma:** elektronická **Dostupnost:** **http://apsp.upol.cz/download.php** **Kontaktní osoba:** PhDr. Vladimíra Kocourková, PhD.; e-mail: **apsp@seznam.cz**
Publikování a šíření jakéhokoli materiálu z časopisu bez písemného souhlasu redakce je zakázáno. Časopis neprochází jazykovou úpravou, za jazykovou a obsahovou správnost odpovídají autoři příspěvků.